

УДК 378.091.12:005.336.2

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-3-38>

Світлана ТОЛОЧКО,
 orcid.org/0000-0002-9262-2311,
 доктор педагогічних наук, доцент,
 головний науковий співробітник лабораторії позашкільної освіти
 Інституту проблем виховання Національної академії педагогічних наук України
 (Київ, Україна) svitlana-tsv@ukr.net

НАУКОВО-МЕТОДИЧНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ НАСТАВНИКА ЯК ПРОВІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВЗАЄМОДІЇ, ЕФЕКТИВНОСТІ ТА СПАДКОЄМНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ ТРАДИЦІЙ

У статті проаналізовано та виокремлено основні підходи до формулювання, визначення й розвитку науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема наставників, концептуалізовано принципи, підходи та технології їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку. Визначено двосторонність процесу наставництва, інтерн ототожнено з уперше призначеною на посаду педагогічного працівника особою без практичного досвіду педагогічної діяльності; педагога-наставника – із педагогічним працівником із досвідом педагогічної діяльності не менше п'яти років за відповідною спеціальністю (такою самою або спорідненою предметною спеціальністю або спеціалізацією), метою діяльності якого є здійснення супроводу та підтримки в педагогічній діяльності педагогічного працівника протягом першого року професійної діяльності. Сформульовано дефініцію поняття «професійна науково-методична компетентність наставника», котра нами розглядається як інтегральна характеристика, що включає трудову діяльність високої якості, значний рівень професіоналізму і професійні компетенції, характеризується наявністю достатнього досвіду в певній галузі та продуктивною соціально-педагогічною участю в передаванні ключових корпоративних компетенцій і галузевих цінностей початківцям трудової діяльності – молодим кадрам. Розроблено професіограму наставника у післядипломній педагогічній освіті з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності та відповідності. Актуалізовано науково-методичні інструменти для наставництва через визначення принципів, підходів, видів наставництва в освіті, технік і провідних ролей наставника. Проаналізовано й виокремлено види компетентностей наставника (професійні та психолого-педагогічні, науково-методичну, загальнокультурну, самоосвітню, етико-естетичну), основні заходи педагогічної інтернатури.

Ключові слова: наставник, інтерн, науково-методична компетентність, науково-методичні інструменти для наставництва.

Svitlana TOLOCHKO,
 orcid.org/0000-0002-9262-2311,
 Doctor in Education, Associate Professor,
 Chief Researcher at the Laboratory of Extracurricular Education
 Institute of Problems on Education of National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
 (Kyiv, Ukraine) svitlana-tsv@ukr.net

SCIENTIFIC AND METHODOLOGICAL COMPETENCE OF A MENTOR AS A LEADING TOOL OF INTERACTION, EFFICIENCY AND INHERITANCE OF PEDAGOGICAL TRADITIONS

The article analyzes and highlights the main approaches to the formulation, definition and development of scientific and methodological competence on the basis of teachers' profессиograms in postgraduate pedagogical education, including mentors, conceptualizes principles, approaches and technologies of their training with the formed competence of formation and development synergy. Two-sidedness of the mentoring process is determined, an intern is identified with a person for the first time appointed to the position of a teacher without practical experience of pedagogical activity; teacher-mentor is identified with a teaching employee whose experience of pedagogical activity is not less than five years in the relevant specialty (same or related subject specialty or specialization), and whose purpose is to support pedagogical activity of a teaching employee during the first year of professional activity. The definition of the concept of "professional scientific and methodological competence of a mentor" is formulated, which we consider as an integral characteristic that includes high quality work, a high level of professionalism and professional competence, characterized by sufficient experience in a particular field and productive socio-pedagogical participation in key corporate competencies and industry values for beginners – young people. The professional profile of the mentor in postgraduate pedagogical education with the

characteristic of features of professional training, conceptualization of system qualities, knowledge, abilities, maturity, readiness, responsibility and conformity is developed. Scientific and methodological tools for mentoring have been updated through the definition of principles, approaches, types of mentoring in education, techniques and leading roles of mentors. The types of competencies of a mentor (professional and psychological-pedagogical, scientific-methodical, general cultural, self-educational, ethical-aesthetic), main activities of the pedagogical internship are analyzed and singled out.

Key words: *mentor, intern, scientific-methodological competence, scientific and methodological tools for mentoring.*

Постановка проблеми. Ухвалення Закону України «Про повну загальну середню освіту» (Закон України «Про повну загальну середню освіту», 2020) актуалізувало норму про педагогічну інтернатуру, яку мають пройти протягом першого року роботи молоді педагоги без досвіду фахової діяльності, котрі приймаються на посаду педагогічного працівника. Відповідно до вищезначеного Закону педагогічна інтернатура пов'язується зі здійсненням заходів для забезпечення здобуття та/або вдосконалення професійних компетентностей і педагогічної майстерності шляхом супроводу та підтримки в педагогічній діяльності з боку досвідченого педагогічного працівника (педагога-наставника) та використання різних форм професійного розвитку (відвідування навчальних занять, опрацювання відповідної літератури тощо). Зростає зацікавленість освітянської спільноти до особистості педагога-наставника, його прав і обов'язків, компетентності, готовності, професіоналізму та майстерності, ролей тощо.

Аналіз досліджень. У світовій сучасній науці є чимало досліджень, присвячених наставництву. Зокрема, закордонні дослідники А. Гаргревес, М. Фуллан, А. Франке, К. Скамп, П. Гудзон вивчали наставництво викладачів вищої школи та вчителів. Значення поведінки наставника для розвитку якості наставництва досліджували В. Годшалк, Дж. Сосайк. Складові частини наставництва та поради для наставника висвітлювали В. Бред Джонсон і Чарльз Р. Рідлі. К. Крем, Д. Оліен, С. Керрол уточнили поняття наставництва, описали процес його розвитку, класифікували функції наставника, визначили особливості взаємин «наставник – молодий фахівець» тощо.

Дослідження українських науковців присвячені різним аспектам наставництва. Так, Н. Гаврилів аналізувала наставництво як інструмент сучасної освіти, взаємодії між викладачем і студентом. О. Антонова та М. Бойченко розглядали менторство як форму підтримки обдарованих і талановитих в Україні, а також у країнах ЄС і США. Сучасними є наукові дослідження О. Іваницької в контексті інтеграції освіти України до Європейського освітнього простору, а саме Еразмус + координатор як тьютор і ментор за умов зростання академічної мобільності у ЗВО України. Психологічний аспект тьюторської та кураторської діяль-

ності у процесі роботи з іноземними студентами у ЗВО України вивчала Н. Моргунова, а І. Семенко – технологію педагогічного супроводу у процесі фахової підготовки іноземних студентів за умов технічного ЗВО. М. Морозова аналізувала наставництво як процес формування особистості молодого спеціаліста, Т. Осипова – теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва. Серед компаративістських досліджень назвемо працю М. Зембицької про наставництво в системі середньої освіти та концептуальні підходи до здійснення наставництва молодих учителів у США.

Мета статті – структурно-системний аналіз визначення змісту, форм і методів формування науково-методичної компетентності за класифікаційними ознаками професіограм викладачів у післядипломній педагогічній освіті, зокрема наставників, концептуалізація принципів, підходів і технологій їхньої підготовки зі сформованою компетентністю синергізму становлення і розвитку.

Виклад основного матеріалу. Проект Положення про педагогічну інтернатуру, розроблений на виконання ст. 23 Закону України «Про повну загальну середню освіту», подає термінологічний апарат, відповідно до якого *інтерна* ототожнено з уперше призначеною на посаду педагогічного працівника особою без практичного досвіду педагогічної діяльності; *педагога-наставника* – із педагогічним працівником із досвідом педагогічної діяльності не менше п'яти років за відповідною спеціальністю (такою ж або спорідненою предметною спеціальністю або спеціалізацією), метою діяльності якого є здійснення супроводу та підтримки в педагогічній діяльності педагогічного працівника протягом першого року професійної діяльності (Проект Положення про педагогічну інтернатуру, 2020).

Під *наставництвом* розуміють процес взаємодії більш досвідченої в певній сфері людини з менш досвідченою, під час якого відбувається передача знань, формування навичок, умінь, компетентностей, розвиток компетентностей. Досвід і знання, щодо яких будуються взаємини наставництва, можуть стосуватися як особливої професійної тематики, так і широкого кола питань особистого розвитку. Сфери застосування наставництва: адаптація молодих фахівців, послуги з особистісного

розвитку, науковий супровід тощо. Дослідниця М. Морозова ототожнює його і масштабним поширенням різноманітного за видами, формами та організації навчання, результативним щодо самореалізації та професійного зростання, називає найефективнішим інструментом навчання персоналу. Наставник є кваліфікованим фахівцем організації (закладу освіти), здатним забезпечити більш комфортний процес адаптації в колективі; сприяти кар'єрному зростанню, професійному розвитку; дати оцінку діяльності інтернів під час випробувального терміну (Морозова, 2016).

Здійснений структурно-логічний аналіз і систематизація (Толочко, 2019) уможливили створення табл. 1 «Професіограма наставника в післядипломній педагогічній освіті» з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності та відповідності в синергізмі становлення і розвитку.

Науково-методичні інструменти для наставництва

Принципи наставництва в освіті: добровільної участі (узгодження часу, місця, змісту, форм, методів консультування); конфіденційності (необхідність запобігання розголошенню, витоку будь-якої інформації, тобто «довірчої, що не підлягає розголосу, секретної»); може бути оприлюднена лише зі згоди сторін); прийняття рішення (пояснення наставником суті обговорюваного питання, проблеми, заохочення до обговорення через передачу особистого досвіду); загального руху (підпорядкування процесів спілкування, планування, вирішення питань підвищенню професіоналізму як інтерна, так і наставника); зворотного зв'язку (систематичне та своєчасне спілкування між наставником і підопічним задля коригування «курсу» та досягнення цілей), поваги честі й гідності особистості (досягнення довіри між наставником та інтерном для забезпечення успішних результатів наставництва), співробітництва (створення сприятливих умов для забезпечення продуктивної роботи наставництва і досягнення намічених цілей підопічним).

Підходи наставництва в освіті: навчальний (навчання, інформування вчителя-початківця, надання йому консультативної допомоги для компенсації відсутніх теоретичних і практичних знань); інструментальний (реалізація методичної складової частини процесу наставництва: передача наставником певного набору методів і прийомів навчання, розвитку професійних умінь і навичок); мотиваційний (соціально-психологічна допомога молодим фахівцям, підвищення

їхньої впевненості у собі, заохочення до усвідомлення свого професійного «Я», активної взаємодії з іншими учасниками освітнього процесу); андрагогічний (навчання дорослих на засадах толерантності, комунікабельності, емпатійності, коректності та доброзичливості) (Зембицька, 2015).

Види наставництва в освіті: індивідуальне («рівний рівному», зростання й розвиток вчителя – це спільна мета і для наставника, і для самого вчителя-початківця; якісний зворотний зв'язок; чіткі дедлайни; легкозасвоювані поради); групове (обмін досвідом для групи вчителів через взаємовідвідування навчальних занять, спільне обговорення і групову рефлексію).

Види наставництва як процесу формування особистості молодого фахівця: наставництво-супервізія (надавання відомостей щодо організації, перспектив розвитку, навчання основних навичок; здійснення контролю); формальне (пояснення цілей роботи і навчання на спеціально організованих тренінгах; формальні процедури та правила наставництва); ситуаційне (необхідна допомога у складних ситуаціях); неформальне (наставник бере на себе всю відповідальність за «учня»; добровільне наставництво без фінансової винагороди) (Морозова, 2016: 314).

Техніки наставництва в освіті: супровід (дбайливе та сумлінне виконання навчальних задач разом з інтерном); сівба (підготовки інтерна до майбутніх змін, ситуативне застосування певного знання чи вміння); каталізація (поглиблення навчання за досягнення критичного рівня змін, занурення у вир інновацій, провокування нового способу мислення, змін в ідентичності та/або перебудові життєвих цінностей); демонстрація (витлумачення незрозумілого особистим прикладом, демонстрацією власних умінь, навичок, компетенцій, компетентностей); збір урожаю (зауваження, усвідомлення здобутків, підсумовування, коригування через постановку запитань: «Чого Ви навчилися?», «Наскільки корисним це є для Вас?»).

Провідні ролі наставника: фасилітатора (проведення зустрічей у формі діалогу для сумісного аналізу, планування, прийняття рішень, реалізації задач, обговорення й коригування); модератора (розширення світогляду інтерна, набуття та застосування нових навичок та умінь); експерта, колеги або товариша (використання різних способів представлення інформації: гостьова лекція, презентація, проектна робота у групах); консультанта (передавання знань іншій людині, заохочення до використання певних методів, розуміння програм, продуктів; методичні рекомендації щодо здійснення навчальної діяльності в конкретних

Професіограма наставника в післядипломній педагогічній освіті

Дефініція поняття «наставник»	фахівець, індивідуальний наставник із організації двосторонньої співпраці із протеже-початківцем шляхом неформальної освіти, адаптації, соціалізації та психологічної допомоги, фахової комунікації, особистого чи професійного розвитку підопічного, вибудовування індивідуальної освітньої траєкторії неперервної освіти та кар'єри, реалізації власної концепції життєвого успіху
системні якості	ерудиція, науковий інтелект, креативність, системне та позитивне мислення, життєрадісність, гуманізм, гнучкість, наполегливість, безоціночна позиція, стійкість до стресів, відповідальність, саморозвиток, цілеспрямованість, мобільність, адаптивність, рефлексивність, емоційний інтелект, полікультурність, толерантність, емпативність, розвиненість мови, бажання бути зразком для інших педагогів
знання	педагогіки та навчального предмета/дисципліни, психології, андрагогіки; оволодіння інноваційними технологіями
уміння	сформулювати ефективні комунікативні стратегії викладання та консультування; планувати наукове пізнання, формування умінь, навичок, компетенцій, компетентностей, професіоналізму, майстерності
здатність	проекувати освітній, освітньо-науковий процес; вибудовувати довірливі професійні стосунки; почуватися впевнено та переконувати інших у процесі академічного заняття у колег-педагогів
сформованість	щодо здійснення процесу адаптації молодих людей до специфіки діяльності в педагогічній професії, професійного консультування для активізації процесів самонавчання та саморозвитку вчителя-початківця шляхом надання безперервної зворотного зв'язку в процесі спільного аналізу ситуацій і проблем
готовність	до створення спільно з початківцем вчителем/викладачем перспективи для здобуття та/або вдосконалення професійних компетентностей і педагогічної майстерності протягом першого року професійної діяльності педагогічного працівника, неперервного навчання, життєвих і робочих ситуацій із метою продукування подальших знань,
відповідальність	за адаптацію початківця вчителя/викладача до організаційної культури установи, зокрема етики ділового спілкування, традицій і норм поведінки в закладі освіти
відповідність	професійного консультування під час формування індивідуальної програми розвитку молодого фахівця (вчителя/викладача), теоретичної та практичної підтримки під час педагогічної інтернатури (випробувального періоду) або стажування

ситуаціях); тренера (підготовка інтерна до досягнення цілей, допомога в розвитку власних навичок планування, осмислення, вирішення завдань, прийняття рішень, безоціночна позиція та використання технології (питання відкритого типу, пауза, перефразування, з'ясування або зондування), розвиток мислення, сприйняття та прийняття рішень, самостійний підхід до навчання).

Аналіз досліджень вчених і власні наукові пошуки щодо видів компетентності викладачів-наставників закладів освіти подано нами в табл. 2 «Види компетентностей наставника».

Аналіз психолого-педагогічної літератури та власні дослідження дають можливість визначити **професійну науково-методичну компетентність наставника** як інтегральну характеристику, яка включає трудову діяльність високої якості, значний рівень професіоналізму і професійні компетенції, що характеризується наявністю достатнього досвіду в певній галузі та продуктивною соціально-педагогічною участю в передаванні ключових корпоративних компетенцій і

галузевих цінностей початківцям трудової діяльності – молодим кадрам. Інтегративні властивості такого процесу полягають у безперервному та систематичному вдосконаленні їхніх компетентностей: професійних, загальнокультурних і спеціальних (психолого-педагогічних, методичних і коуч-компетенцій) для свідомого і відповідального управління як своїми змінами у професійному вдосконаленні, так і вирішення психолого-педагогічних і організаційно-методичних завдань навчання, забезпечуючи тим самим його ефективність і спадкоємність у контексті певних закладів освіти та наукових і педагогічних шкіл.

Відповідно до Проекту Положення про педагогічну інтернатуру основні заходи педагогічної інтернатури пов'язані із проведенням індивідуальних консультацій, бесід педагога-наставника з інтерном; допомогою в підбиранні відповідної літератури, підготовкою навчальних занять, розробленням дидактичних матеріалів тощо; взаємовідвідуванням навчальних занять, відвідуванням уроків досвідчених педагогічних працівників,

Види компетентностей наставника

Види компетентностей	Суть компетентностей
Професійні та психолого-педагогічні	<ul style="list-style-type: none"> – продуктивний педагог, здатний забезпечити ефективну взаємодію; – володіє знаннями у сфері педагогіки та навчального предмета/дисципліни; – упевнений у власних фахових навичках; – проявляє якісні вміння роботи у групі (колаборація); – демонструє впевненість під час відвідування його навчальних занять колегами, у т. ч. й інтерном; – дотримується правил внутрішнього розпорядку, процедур і морально-етичних кодексів закладу освіти; – здатний вести спостереження за здійсненням освітнього процесу в закладі освіти; – демонструє навички співпраці з колегами та представниками адміністрації; – ентузіаст і професіонал у своїй справі
Науково-методична	<ul style="list-style-type: none"> – прагне освоїти нові методики та технології, використовуючи досвід колег; – спроможний створити інноваційні стратегії викладання (научіння); – демонструє вміння уважного слухання, ставлення запитань для обмірковування та розуміння; – дотримується правил позитивної та конструктивної критики; – володіє навичками тайм-менеджменту щодо ефективного використання часу
Загальнокультурна	<ul style="list-style-type: none"> – спроможний забезпечити довірливі фахові взаємини; – володіє навичками виявлення турботи щодо емоційних станів і фахових потреб молодих педагогів; – толерантний до індивідуальних політичних переконань; – демонструє навички роботи в полікультурному середовищі; – проявляє якісні вміння йти на контакт і налагоджувати стосунки
Самоосвітня	<ul style="list-style-type: none"> – виявляє потребу навчатися впродовж життя; – проходить навчання з андрагогіки, у т. ч. в рамках заходів підвищення кваліфікації, неформальної та інформальної освіти; – проявляє емоційно-ціннісне ставлення до власної особистості (самоконтроль, самовизначення, самооцінку, самоорганізацію, саморозвиток, самокритичність, самореалізацію)
Етико-естетична	<ul style="list-style-type: none"> – бажає бути еталоном для колег-педагогів; – проявляє відданість професії педагога; – переконаний у значущій ролі наставництва в освітньому процесі; – знайомий із традиціями закладу освіти; – готовий захищати справи колег; – життєрадісний, гнучкий, наполегливий; – терплячий, толерантний, неприскіпливий; – увічливий і дотримується конфіденційності

здійсненням рефлексії педагогічної діяльності; проведенням моніторингу результатів навчання учнів; участю у «круглих столах», тренінгах, навчальних семінарах із методичних питань, творчих звітах педагогів; вивченням системи роботи вчителів із метою застосування ідей кращого педагогічного досвіду шляхом аналізу їхніх сайтів професійних спільнот, періодичних професійних видань. Вищеозначені заходи можуть відбуватися як у закладі освіти, так і дистанційно в режимі відеоконференції або аудіоконференцій (Проект Положення про педагогічну інтернатуру, 2020).

Вищеозначеним Проектом Положення про педагогічну інтернатуру визначено обов'язки педагога-наставника й інтерна [12], які нами пред-

ставлено в табл. 3 «Обов'язки педагога-наставника та інтерна».

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що науково-методична компетентність наставника є провідним інструментом взаємодії, ефективності та спадкоємності педагогічних традицій закладів освіти та наукових і педагогічних шкіл, специфічною, багатоаспектною, динамічною та креативною категорією, актуальною в контексті змінних процесів у суспільстві. Розроблена професіограма наставника в післядипломній педагогічній освіті з характеристикою особливостей професійної підготовки, концептуалізацією системних якостей, знань, умінь, здатностей, сформованості, готовності, відповідальності та відповідності в синергізмі

Обов'язки педагога-наставника й інтерна

Обов'язки педагога-наставника	Обов'язки інтерна
узгодження з інтерном часу та місця проведення заходів педагогічної інтернатури	виконання обов'язків згідно з посадовою інструкцією й обов'язків, покладених на нього трудовим договором і правилами внутрішнього розпорядку, визначеними установчими документами закладу освіти
сприяння розвиткові позитивних якостей інтерна та формуванню його загальнокультурного і професійного кругозору	реалізація освітнього процесу з урахуванням психолого-фізіологічних, вікових особливостей здобувачів освіти, специфіки навчального предмета, використання різноманітних форм, прийомів, методів і засобів навчання
наставницька підтримка, сприяння адаптації інтерна до педагогічної діяльності, знайомство із традиціями закладу освіти, особливостями організації освітнього процесу	набуття компетентностей зі спеціальності (предметної спеціальності, спеціалізації), педагогіки, психології, необхідних для забезпечення процесу навчання, виховання і розвитку особистості, у т. ч. осіб з особливими освітніми потребами
виявлення професійних, методичних проблем під час реалізації інтерном освітнього процесу та сприяння їхньому вирішенню	набуття компетентностей із моніторингу педагогічної діяльності й аналізу педагогічного досвіду, проведення освітніх вимірювань, застосування освітніх технологій і методів навчання, ефективних способів взаємодії всіх учасників освітнього процесу
звітування про результати виконання програми педагогічної інтернатури на засіданні педагогічної ради	самостійний вибір форм, видів, напрямів і суб'єктів надання освітніх послуг із підвищення кваліфікації
проходження навчання з питань андрагогіки, у т. ч. в рамках заходів підвищення кваліфікації	участь у засіданнях професійних спільнот педагогічних працівників, семінарах, навчаннях, тренінгах, вебінарах, майстер-класах тощо з метою вдосконалення педагогічної майстерності, забезпечення освітнього процесу та інших питань, пов'язаних із педагогічною діяльністю

становлення і розвитку, проаналізовані науково-методичні інструменти для наставництва, визначені види компетентностей наставника сприятимуть, на нашу думку, більшому усвідомленню

освітнянською спільнотою особливостей відбору, підготовки та специфічної професійної діяльності вчителів і викладачів як наставників для молодих педагогів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Антонова О.С. Освітнє середовище вищого навчального закладу як впливовий чинник розвитку обдарованості студентів. *Нові технології навчання. Навчально-виховне середовище та моральність у XXI столітті*. Спец. випуск № 62. Київ – Вінниця, 2010. С. 24–28.
2. Безсонова О.К. Професійний розвиток молодих педагогів в умовах дошкільного навчального закладу : дис. ... канд. пед. наук / Інститут проблем виховання Нац. академії пед. наук України. Київ, 2019. 295 с.
3. Бойченко М. Менторство як форма підтримки обдарованих і талановитих у країнах ЄС та США. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2014. № 7 (41). С. 3–9.
4. Гаврилів Н. Наставництво як інструмент сучасної освіти. *Гуманітарні та соціальні науки* : Матеріали І Міжнар. конф. молодих вчених HSS-2009. (Львів, 14–16 травня 2009). Львів, 2009. С. 201–202.
5. Зембицька М.В. Концептуальні підходи до здійснення наставництва молодих учителів у США. *Вісник Житомирського державного університету. Педагогічні науки*. 2015. Вип. 1 (79). С. 179–185.
6. Іваницька О.С. Еразмус + координатор як тьютор та ментор в умовах зростання академічної мобільності у ЗВО України. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 5 (25). С. 14–18.
7. Моргунова Н.С. Психологічний аспект тьюторської та кураторської діяльності у процесі роботи з іноземними студентами у ВНЗ України. *Педагогіка та психологія*. 2016. № 53. С. 330–339.
8. Морозова М.Е. Наставництво як процес формування особистості молодого спеціаліста. *Науковий вісник УМО*. 2016. Вип. 1. Ч. 1. С. 306–316.
9. Наставництво як стратегія покращення якості викладання в умовах Нової української школи : методичні рекомендації / укл. О.О. Мілейко. Миколаїв, 2019. 32 с.
10. Осипова Т. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до педагогічного наставництва : автореф. дис. ... докт. пед. наук. Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського, Одеса. 2016. 43 с.
11. Посібник для тренерів неформальної освіти. Видано тренерською групою «Інша Освіта» в рамках проекту «Діалог заради змін». Київ, 2015. 70 с.

12. Проект Положення про педагогічну інтернатуру. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-projekt-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-pedagogichnu-internaturu>.

13. Про повну загальну середню освіту : Закон України 16 січня 2020 р. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

14. Семененко І.Є. Технологія педагогічного супроводу у процесі фахової підготовки іноземних студентів в умовах вищого технічного навчального закладу. *Педагогіка та психологія*. 2013. № 44. С. 111–117.

15. Сучасні моделі педагогічної професії в системі післядипломної освіти для сталого розвитку : навчально-методичний посібник / упоряд. Толочко С.В. / Навчально-науковий інститут неперервної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ ; Ніжин, 2019. 312 с.

16. Толочко С.В. Концепція та методика формування науково-методичної компетентності викладачів у системі післядипломної педагогічної освіти : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2019. 376 с.

REFERENCES

1. Antonova O.Ye. Osvitnie seredovyshche vyshchoho navchalnogo zakladu yak vplyvovyi chynnyk rozvytku obdarovanosti studentiv [Educational environment of a higher educational institution as an influential factor in the development of students' talents]. *Novi tekhnologii navchannia. Navchalno-vykhovne seredovyshche ta moralnist u KhKhl stolitti. Spets. vypusk № 62*. Kyiv – Vinnytsia, 2010. S. 24–28 [in Ukrainian].

2. Bezsonova O.K. Profesiyniy rozvytok molodykh pedahohiv v umovakh doshkilnogo navchalnogo zakladu [Professional development of young teachers in the conditions of preschool educational institution]: dys. ... kand. ped. nauk: 13.00.08 / Instytut problem vykhovannia Nats. akademii ped. nauk Ukrainy. Kyiv, 2019. 295 s [in Ukrainian].

3. Boichenko M. Mentorstvo yak forma pidtrymky obdarovanykh i talanovytykh u krainakh YeS ta SSHa [Mentoring as a form of support for the gifted and talented in the EU and the US]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*. 2014. № 7 (41). S. 3–9 [in Ukrainian].

4. Havryliv N. Nastavnytstvo yak instrument suchasnoi osvity [Mentoring as a tool of modern education]. *Humanitarni ta sotsialni nauky: Materialy I Mizhnar. konf. molodykh vchenykh HSS-2009*. (Lviv, 14–16 travnia 2009). Lviv, 2009. S. 201–202 [in Ukrainian].

5. Zembytska M.V. Kontseptualni pidkhody do zdiisnennia nastavnytstva molodykh uchyteliv u SSHa [Conceptual approaches to mentoring young teachers in the United States]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu. Pedahohichni nauky*. 2015. Vyp. 1 (79). S. 179–185 [in Ukrainian].

6. Ivanytska O.S. Erasmus + koordynator yak tiutor ta mentor v umovakh zrostannia akademichnoi mobilnosti u ZVO Ukrainy [Erasmus + coordinator as a tutor and mentor in the context of growing academic mobility in the Free Economic Zone of Ukraine]. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2018. № 5 (25). S. 14–18 [in Ukrainian].

7. Morhunova N.S. Psykholohichni aspekt tiutorskoi ta kuratorskoi diialnosti u protsesi roboty z inozemnyimi studentami u VNZ Ukrainy [Psychological aspect of tutoring and curatorial activity in the process of working with foreign students in Ukrainian universities]. *Pedahohika ta psykholohiia*. 2016. № 53. S. 330–339 [in Ukrainian].

8. Morozova M.E. Nastavnytstvo yak protses formuvannia osobystosti molodoho spetsialista [*Наставництво як процес формування особистості молодого спеціаліста*]. *Naukovyi visnyk UMO*. 2016. Vyp. 1. Ch. 1. S. 306–316 [in Ukrainian].

9. Nastavnytstvo yak stratehiia pokrashchennia yakosti vykladannia v umovakh Novoi ukrainskoi shkoly [Mentoring as a strategy to improve the quality of teaching in the New Ukrainian school] : metod. rekom. / ukl. O.O. Milieiko. Mykolaiv, 2019. 32 s [in Ukrainian].

10. Osypova T. Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky maibutnikh uchyteliv do pedahohichnogo nastavnytstva [Theoretical and methodological bases of preparation of future teachers for pedagogical mentoring] : avtoref. dys. doktora ped. nauk. Pivdenoukrainskyi natsionalnyi pedahohichni universytet imeni K.D. Ushynskoho, Odesa. 2016. 43 s [in Ukrainian].

11. Posibnyk dlia treneriv neformalnoi osvity [Guide for non-formal education trainers]. Vydano trenerskoiu hrupoiu "Insha Osvita" v ramkakh proektu "Dialoh zarady zmin". Kyiv, 2015. 70 s [in Ukrainian].

12. Projekt Polozhennia pro pedahohichnu internaturu [Draft Regulations on pedagogical internship]. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-projekt-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-pro-zatverdzhennya-polozhennya-pro-pedagogichnu-internaturu> [in Ukrainian].

13. Pro povnu zahalnu seredniu osvitu [About full general secondary education]: Zakon Ukrainy 16 sichnia 2020 r. № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> [in Ukrainian].

14. Semenenko I. Ye. Tekhnolohiia pedahohichnogo suprovodu u protsesi fakhovoi pidhotovky inozemnykh studentiv v umovakh vyshchoho tekhnichnogo navchalnogo zakladu [Technology of pedagogical support in the process of professional training of foreign students in the conditions of higher technical educational institution]. *Pedahohika ta psykholohiia*. 2013. № 44. S. 111–117 [in Ukrainian].

15. Suchasni modeli pedahohichnoi profesii v systemi pislidyplomnoi osvity dlia staloho rozvytku [Modern models of the pedagogical profession in the system of postgraduate education for sustainable development] : navch.-metod. posibn. /uporiad. Tolochko S.V. / Navchalno-naukovyi instytut nepererвної osvity NPU imeni M.P. Drahomanova. Kyiv; Nizhyn, 2019. 312 s [in Ukrainian].

16. Tolochko S.V. Kontsepsiia ta metodyka formuvannia naukovy-metodychnoi kompetentnosti vykladachiv u systemi pislidyplomnoi pedahohichnoi osvity [The concept and methods of formation of scientific and methodological competence of teachers in the system of postgraduate pedagogical education] : monohrafiia. Kyiv : Vyd-vo NDU imeni M.P. Drahomanova, 2019. 376 s [in Ukrainian].